

**ΤΟ ΕΜΠΕΡΙΣΤΑΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ
ΚΙΒΩΤΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΓΕΝΟΥΣ**

**Τα προνόμια των Ορθοδόξων Μητροπολιτών κατά την περίοδο της
οθωμανικής αυτοκρατορίας**

Τα βεράτια της Υψηλής Πύλης περί των Μητροπολιτών

Μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως από τους οθωμανούς, ο Σουλτάνος Μωάμεθ Β΄ ο Πορθητής παρέδωσε στον Οικουμενικό Πατριάρχη Γεννάδιο Β΄ (Σχολάριο) τα λεγόμενα «άγραφα προνόμια», καθώς και βεράτια (ανώτατα σουλτανικά διατάγματα) με τα οποία περιγράφονταν λεπτομερέστατα και κατοχυρώνονταν τα εθναρχικά, εκκλησιαστικά και ποιμαντικά δικαιώματα των Μητροπολιτών του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Τα βεράτια αυτά απέβλεπαν στην προστασία των προνομίων της Εκκλησίας και των μητροπολιτικών δικαιωμάτων από τις αυθαίρετες παρεμβάσεις των οθωμανών διοικητών στις απομακρυσμένες επαρχίες της αυτοκρατορίας, που δεν ελέγχονταν άμεσα από την κεντρική διοίκηση.

Σε γενικές γραμμές τα βεράτια της Υψηλής Πύλης περί των Μητροπολιτών όριζαν ότι οι ορθόδοξοι μητροπολίτες ήσαν ανεξάρτητοι και ελεύθεροι στην εκτέλεση όλων των αφορώντων στη χριστιανική θρησκεία και στη γενική διοίκηση και διαχείριση των υποθέσεων των χριστιανών. Είχαν δικαίωμα να υπερασπίζονται τους χριστιανούς κατοίκους της μητροπολιτικής τους περιφέρειας σε όλες ανεξαιρέτως τις υποθέσεις τους, χωρίς καμμία παρεμπόδιση από τις οθωμανικές αρχές. Μόνο οι Μητροπολίτες είχαν το δικαίωμα να επεμβαίνουν και να ρυθμίζουν τα των γάμων, διαζυγίων και κληρονομικών ζητημάτων των χριστιανών.

Οι Μητροπολίτες του Οικουμενικού Πατριαρχείου ήταν αφορολόγητοι σε όλα τα έσοδά τους και το «κονάκι του μητροπολίτου» δεν μπορούσε ποτέ να ερευνηθεί ή παραβιασθεί από τους οθωμανούς υπαλλήλους. Μπορούσαν να δικάζουν και να επιβάλλουν ποινές σε όποιους έκαναν κάποιο παράπτωμα και ακόμα να φυλακίζουν στο οίκημα της Μητροπόλεως τους εκείνους οι οποίοι καταδικάζονταν ακόμη και από την οθωμανική κυβέρνηση.

Οι Μητροπολίτες δεν μπορούσαν να δικαστούν από τις τοπικές οθωμανικές αρχές, αλλά από το Διβάνι και μόνο αν είχε δώσει τη σχετική υψηλή άδεια ο Οικουμενικός Πατριάρχης. Είχαν επίσης το δικαίωμα να εμφανίζονται δημόσια με κάθε μεγαλοπρέπεια και με αυλική συνοδεία. Κατά τις μετακινήσεις τους είχαν δικαίωμα να έχουν ακολουθία, να οπλοφορούν οι φύλακές τους και να λαμβάνουν κάθε αναγκαίο μέτρο για την ασφάλειά τους, χωρίς να μπορεί κανένας οθωμανός αξιωματούχος να τους εμποδίσει.

Οι αρχιερείς του Πατριαρχείου σε όλες τις επαρχίες είχαν το δικαίωμα να δικάζουν τις περισσότερες υποθέσεις των χριστιανών, ακόμη και τις ποινικές. Οι χριστιανοί κατέφευγαν στον εκάστοτε Μητροπολίτη τους για όλες τις καταστάσεις της ζωής τους, είτε ήταν ιδιωτικές, είτε αφορούσαν στη δημόσια ζωή τους. Ο Μητροπολίτης συνυπέγραφε και επικύρωνε όλες τις συμβολαιογραφικές πράξεις και γι' αυτό σε κάθε Μητρόπολη υπήρχε και ο συμβολαιογράφος (νοτάριος). Όλες τις διαθήκες των χριστιανών που ανήκαν στη δικαιοδοσία του, καθώς και τα περί κηδεμονίας έγγραφα και τις δωρεές προς τις εκκλησίες, τη Μητρόπολη και τα άλλα φιλανθρωπικά ιδρύματα, έπρεπε να τις συνυπογράψει και να τις επικυρώσει ο εκάστοτε Μητροπολίτης.

Η Υψηλή Πύλη ανεγνώριζε και εξασφάλιζε, όχι βέβαια πάντοτε, τα προνόμια της Εκκλησίας, καθώς και όλων των κληρικών, των μοναχών και κυρίως των Μητροπολιτών. Οι οθωμανικές αρχές δεν είχαν δικαίωμα να καταλάβουν ή να καταστρέψουν εκκλησία ή μοναστήρι και ο,τιδήποτε ανήκε σ' αυτές, είτε ήταν ακίνητη είτε κινητή περιουσία.

Ο Μητροπολίτης είχε δικαίωμα να εισπράττει από τους κληρικούς και λαϊκούς χριστιανούς κάθε χρόνο κάποιο χρηματικό ποσό (πεσκέσι), οπότε οι κρατικοί οθωμανοί υπάλληλοι όφειλαν να γίνονται βοηθητικοί των επιτροπών του Μητροπολίτου για την ευκολότερη είσπραξη αυτών των ποσών.

Εάν κάποιος πασάς ή καδής κατεφέρετο εναντίον κάποιου Μητροπολίτου ή κατά των υπαγομένων σε αυτόν Επισκόπων, και ζητούσε τη μετάθεση ή εξορία του, η καταγγελία δεν γινόταν ακουστή ή παραδεκτή εάν δεν αποδεικνυόταν με πληρότητα η βάση αυτής. Εάν πάλι κάποιοι οθωμανοί αξιωματούχοι κατάφερναν να εκδώσουν σουλτανικό φερμάνι εναντίον κάποιου Μητροπολίτου, δεν μπορούσε να εκτελεστεί πριν από τη διαλεύκανση της κατ' αυτού κατηγορίας.

Το δικαίωμα της «Διαιτησίας»

Στους Μητροπολίτες ανεγνώριζετο το δικαίωμα της «Διαιτησίας» κατά την εκδίκαση υποθέσεων μεταξύ χριστιανών ή μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων, και ασφαλώς όχι μόνο σε ζητήματα του οικογενειακού δικαίου. Η αναγνώριση του δικαιώματος της «Διαιτησίας» στον Μητροπολίτη αποτελούσε ουσιαστική ενίσχυση της δικαστικής του δικαιοδοσίας και οι διαιτητικές αποφάσεις του εστηρίζοντο στα τοπικά έθιμα και αρχές. Ενίσχυση επίσης της δικαιοδοσίας και της πνευματικής δυνάμεως του Μητροπολίτου επάνω στο πλήρωμα των πιστών αποτελούσε και η αναγνώριση διά του σουλτανικού βερατίου, του δικαιώματος του αφορισμού που επιβαλλόταν εναντίον εκείνου, ο οποίος δεν πειθαρχούσε στη δικαστική του απόφαση ή στη διαιτησία του για τη ρύθμιση κάποιας διαφοράς ή και εναντίον ενός απειθάρχητου κληρικού ή λαϊκού.

Όλος ο ορθόδοξος κλήρος και φυσικά ο Μητροπολίτης είχαν το δικαίωμα να έχουν στις οικίες τους εικόνες, κανδήλες και να αναγιγνώνσκουν το ευαγγέλιο. Τελούσαν

ελευθέρως κάθε ιεροπραξία χωρίς να ενοχλούνται από τις οθωμανικές αρχές. Τα σουλτανικά βεράτια όριζαν ότι ο Μητροπολίτης ήταν συνήγορος και υπερασπιστής των χριστιανών ενώπιον των οθωμανικών αρχών. Ήταν επίσης σύμβουλος και συμπαραστάτης σε όλες τις υποθέσεις των υπόδουλων ρωμιών που αφορούσαν τη ζωή, την περιουσία, την πίστη και την τιμή τους. Στα χαρτιά βέβαια μόνο τα βεράτια όριζαν ότι απαγορεύετο αυστηρά ο εξισλαμισμός των χριστιανών, αλλά όπως είναι γνωστό οι οθωμανοί πολλές φορές στο διάβα των αιώνων παραβίασαν τα σουλτανικά βεράτια και εξισλάμησαν βίαια κατά χιλιάδες τους υπόδουλους ρωμιούς.

Με την ορθή και συνετή χρήση των παραπάνω προνομίων οι Μητροπολίτες του Οικουμενικού Πατριαρχείου κατάφεραν και διετήρησαν τη γλώσσα, τα ήθη και έθιμα, και κυρίως την πίστη και το εθνικό φρόνημα των υπόδουλων ρωμιών καθόλη τη διάρκεια της σκληρής οθωμανικής τυραννίας. Έτσι το μαρτυρικό Οικουμενικό Πατριαρχείο εν τοις πράγμασι κατέστη όντως η «κιβωτός» της υπόδουλης Ρωμοσύνης.